

برنامه ریزی آموزشی

مفاهیم - استراتژیها - اقدامات

رابرت وی. کارلسون
گری آکرمن

ترجمه:
دکتر غلامعلی سرمد

انتشارات آوای نور
تهران - ۱۳۸۳

کارلسون، رابرت، ۱۹۳۳-

carlson, Robert v.

برنامه‌ریزی آموزشی (مفاهیم - استراتژیها - اقدامات)

رابرت وی. کارلسون، گری آکرمن؛ ترجمه غلامعلی سرمد. - تهران: آوای نور، ۱۳۸۳
۳۲۸ ص.؛ جدول؛ نمودار.

ISBN 964-5819-15-6

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فنیبا.

Basic concepts, Strategies and Practices in
Educational planning

عنوان اصلی:

۱. برنامه‌ریزی آموزشی - ایالات متحده.

۲. برنامه‌ریزی آموزشی - ایالات متحده - نمونه پژوهی.

الف. آکرمن گری Awkerman Gary ب. سرمد، غلامعلی، ۱۳۲۱ - مترجم. ج. عنوان

۳۷۱/۲۰۷۰۹۷۳

LC۸۹ / ک ۱۶ ب ۴

۱۳۸۳

م۸۳-۱۷۱۳۲

کتابخانه ملی ایران

برنامه‌ریزی آموزشی (مفاهیم - استراتژیها - اقدامات) انتشارات آوای نور
رابرت وی. کارلسون، گری آکرمن ترجمه: غلامعلی سرمد

● چاپ اول ۱۳۸۳ ● تعداد: ۲۰۰۰ نسخه ● چاپخانه دلارنگ
● شابک: ۹۶۴-۵۸۱۹-۱۵-۶ ISBN: 964-5819-15-6

تهران: میدان انقلاب - روبروی دانشگاه تهران - خیابان ۱۲ فروردین
خیابان شهید نظری غربی - پلاک ۱۹۹/تلفن ۶۹۶۷۳۵۶-۶۹۶۷۳۵۵
نمابر ۶۴۸۰۸۸۲ صندوق پ ۱۳۱۴۵/۶۸۵ همراه ۱۰۸۳۷۳۱-۰۹۱۲

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

قیمت ۳۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

پیشگفتار ۷

بخش اول: نظریه و مفاهیم برنامه‌ریزی

فصل اول: مدل‌ها و نمونه‌های برنامه‌ریزی	۱۷
فصل دوم: جانشینی برای مدل برنامه‌ریزی عقلانی	۳۵
فصل سوم: فرهنگ و برنامه‌ریزی سازمانی	۶۳
فصل چهارم: ابتکار و برنامه‌ریزی سازمانی	۸۱

بخش دوم: سیاست و برنامه‌ریزی

فصل پنجم: برنامه‌ریزی دریافت سیاستگذاری دولت	۱۰۳
فصل ششم: ارتباط سیاست و دولت از طریق برنامه‌ریزی	۱۱۹
فصل هفتم: برنامه‌ریزی دولت برای هماهنگ کردن ایالات	۱۳۵
فصل هشتم: محیط حقوقی برنامه‌ریزی	۱۵۳

بخش سوم: مفاهیم برنامه‌ریزی استراتژیک

فصل نهم: برنامه‌ریزی استراتژیک و مدیریت سازمانها	۱۷۳
فصل دهم: طرح سؤالیهای صحیح: انواع برنامه‌ریزی استراتژیک	۱۸۷
فصل یازدهم: برنامه‌ریزی استراتژیک مبتنی بر هدف: تعهدی قابل ملاحظه ..	۲۰۹
فصل دوازدهم: برنامه‌ریزی استراتژیک در بوروکراسی ایالتی	۲۲۹

بخش چهارم: مفاهیم برنامه‌ریزی عملی

فصل سیزدهم: تعیین اولویتها: ارزیابی نیازها در عصر تحول	۲۴۷
فصل چهارم: عناصر مشترک فرایند برنامه‌ریزی	۲۷۳
فصل پانزدهم: برنامه‌ریزی اشتراکی: تغییر دادن مقررات بازی	۲۸۷
فصل شانزدهم: رهبری متعامل: فرایندهای بهبود برنامه‌ریزی	۳۰۷

www.ketabonline.ir

پیشگفتار

هر مربی آموزش و پرورش حداقل به نحوی از انحاء برنامه‌ریزی می‌کند. پیدا کردن یک مربی که بتواند عناصر اساسی برنامه‌ریزی را تشریح کند، مشکل است. یک برنامه عبارت است از سلسله اقدامات یا وظایف متوالی و خطی که برای پاسخگویی به یک نیاز تدوین شده است. کلیه گامها دارای خطوط مشخص، مسؤولیتهای تفویض شده، برآورد هزینه، و علایم قابل مشاهده است تا توفیق اجرای برنامه را ارزیابی کند. هنگامی که سلسله اقدامات به پایان می‌رسد، انتظار داریم به هدف برسیم. این کار ساده است و منطقی. پس این کتاب برای چیست؟

طی سالها با بسیاری از مربیان درباره برنامه‌ریزی گفتگو کرده‌ایم. به ندرت کسی پیدا شده که یا درباره برنامه‌ریزی سازمانی^(۱) معدودی تجربه بد نداشته یا اصولاً تجربیاتش در این زمینه دهشتناک نبوده است. از اینرو، تصمیم داریم این سؤال اساسی را بررسی کنیم که «آنچه برنامه‌ریزی خوانده می‌شود و در ظاهر اینقدر عقلانی و ساده می‌نماید اما پس از بررسی از نزدیک در اغلب مواقع به شدت ناقص به نظر می‌آید، چیست؟». لازم است درباره این تناقض ظاهری - اعم از نظریه تا عمل و هرچه بینابین آن واقع می‌شود - در کتاب حاضر بررسی کنیم.

در بخش اول کتاب مدل سنتی برنامه‌ریزی زیر سؤال قرار گرفته، روشهای جانشین آن بررسی می‌شود. در این بخش سعی شده دید خواننده درباره قلمرو برنامه‌ریزی گسترش یابد و اغلب عوامل فراموش شده (مانند ابعاد اجتماعی و سیاسی) مطرح گردد. هرچند ممکن است فیزیک کلاسیک به سادگی بعد اصطکاک را نادیده بگیرد، اما برنامه‌ریزان آموزشی نمی‌توانند ابعاد مختلف را به این دلیل که به سادگی قابل تعریف و کنترل نیست، نادیده بگیرند.

در بخش دوم موضوع سیاستگذاری و برنامه‌ریزی مطرح می‌شود. سیاستگذاری یک پیوست را شامل می‌شود که از یک سلسله تصمیمات مستبدانه تا عملیات مبتنی بر مرجعیت (یا اختیار) نوسان دارد. بدون توجه به این‌که سیاستگذاری را محصول یا فرایند تلقی کنیم، باید بگوئیم به نقش آن در هر نوع برنامه‌ریزی پی ببریم.

بخشهای ۳ و ۴ با برنامه‌ریزی استراتژیک و ابزاری سروکار دارد. مؤلفان کابوسهای اساسی بین نیل به نتایج سریع و کوتاه مدت برنامه‌ریزی ابزاری و استفاده از فرصت برای به دست آوردن تحولات عمده از طریق برنامه‌ریزی بلند مدت و استراتژیک را تشریح می‌کنند. طبیعتاً چون تدوین یک برنامه استراتژیک به وقت زیادتر نیاز دارد باید تاوان آن را بپردازیم. در هنگام مطالعه این دو بخش به اصطلاح «آب کردن جنس»^(۱) بیندیشید، زیرا هر دو نوع برنامه‌ریزی جایگاه خاص خود را دارد.

اگر مطالعه کتاب را با بخش اول آغاز کنید، حتماً مقدمه کوتاه آن را هم بخوانید. لطفاً درباره سؤالهای روشنگر که در بحث مقدماتی مطرح شده بیندیشید و این سؤالات را در هنگام مطالعه فصول چهارگانه بخش اول به یاد داشته باشید. این سؤالا عطف توجه را ترغیب می‌کند؛ همچنین هر فصل برای عطف توجه بیشتر خواننده با یک خلاصه آغاز می‌شود. در پایان بخش اول برای هر فصل تعدادی سؤال ویژه عنوان شده است. سؤالهای این قسمت به منزله تنمّه بخش است.

هر بخش کتاب تقریباً مستقل است. شما می‌توانید مطالعه کتاب را از هر بخشی که بخواهید آغاز کنید، اما حداقل توصیه می‌شود با بخش اول به طور سطحی آشنا شوید تا میزان آشنایی شما با برنامه‌ریزی به درستی ارزیابی شود. مؤلفان سعی کرده‌اند از نویسندگان بخواهند اصطلاحات را روشن کنند هرچند در مواقعی این کار باعث شده که مطالب یک فصل با فصول دیگر تداخل داشته باشد (مثلاً در فصل اول بخش دوم ابتدا قسمتی از محتوای فصل اول بخش اول تکرار می‌شود). بسیاری از مفاهیم فصول کتاب مستقیماً به دیگر فصول ارتباط داده شده بدان امید که کتاب به عنوان یک مجموعه جدید و سازمان یافته از قوت لازم برخوردار گردد. همچنین شایان یادآوری است که مؤلفان متعدد به صورت دسته جمعی به منابع منحصر به فرد استناد کرده‌اند تا برای اشخاص حرقه‌ای برنامه‌ریزی سودمند باشد. به بیان ساده، در این کتاب اطلاعات کمی فراوان عرضه شده است.

مع الوصف، کتاب حاضر یک متن فنی شامل روش خاصی در برنامه‌ریزی سازمانی نیست، هرچند تعداد زیادی مفهوم فنی برنامه‌ریزی را با استفاده از تعداد زیادی مثال مربوط به دنیای واقعی ارائه می‌دهد. شما را به اتخاذ و استفاده از جنبه‌های ظاهراً غیرعقلانی و انسانی برنامه‌ریزی که در بسیاری از فصول بدان اشاره شده، دعوت می‌کنیم. مخصوصاً هنر طراحی خطی ما را در یادآوری این نکته که برنامه‌ریزی با انسان سروکار دارد، یاری می‌دهد.

خوانندگان این کتاب چه کسانی هستند؟ انتظار داریم شما مدیر یک مدرسه و در جستجوی مطالعات مسودی برنامه‌ریزی باشید. ممکن است استاد دانشگاه یا دانشجویی مترصد گسترش دیدگاه خود از برنامه‌ریزی بوده یا می‌توانید یکی از انواع متخصصان آموزش و پرورش باشید که می‌خواهید برای بررسی مشکلات برنامه‌ریزی کمک بطلبید. این کتاب به دلیل برداشت اصیل خود به بسیاری از مدیران کمک می‌کند.

سخن مترجم

متن اصلی کتاب برنامه ریزی آموزشی توسط ۲۳ نفر در ۵ بخش تدوین شده و آقایان کارلسون و اکرمین آن را ویراستاری کرده‌اند، ضمن اینکه خود نیز جزء ۲۳ نویسنده مقالات محسوب می‌شوند.

بخش پنجم کتاب با عنوان "مطالعات موردی درباره برنامه ریزی نواحی آموزش و پرورش" شامل ۴ فصل درباره ایالات متحده آمریکا است که با نگاهی به عنوان بخش به سادگی می‌توان از تباطؤ بسیار دور آن را با آنچه در جامعه ما کاربرد دارد، ملاحظه کرد. به همین دلیل، این بخش از ترجمه حذف شده و علاقه‌مندان مطالعه آن می‌توانند به متن اصلی مراجعه نمایند.

همچنین از دیگر بخشها و فصول کتاب تصاویر، شکلها، جدولها و مثالهایی که به نظر می‌رسید مطلب تازه‌ای برای خواننده فارسی زبان ندارند، حذف شده تا مطالعه و استفاده از متن با سهولت زیاده‌تری همراه باشد.

بنابراین، اثر حاضر با متنی که در سال ۱۳۷۴ به همت موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی منتشر شده، تفاوت‌های فراوان دارد که نتیجه دریافت بازخورد از همکاران گرامی و دانشجویان ارجمند است. از اینرو، انتظار می‌رود این متن ویراستاری شده مورد توجه خوانندگان قرارگیرد، هرچند مترجم خود را از دریافت پیشنهادها و انتقادهای این بزرگواران بی‌نیاز نمی‌داند.

در خاتمه از مدیریت محترم و همکاران پرتلاش انتشارات آوای نور که در مدتی بسیار کوتاه و بادقت و بردباری همیشگی نسبت به چاپ کتاب اقدام کردند، صمیمانه سپاسگذاری می‌شود.

غ. سرمد

تیرماه ۱۳۸۳